

Tarih: Temmuz 2014

Milli Reasürans T.A.Ş.
adına sahibi
H. Hulki YALÇIN

İnceleme Kurulu
BAŞKAN

Barbaros YALÇIN
ÜYE

Y. Kemal ÇUHACI
ÜYE

Özlem CİVAN
ÜYE

Kaan ACUN
ÜYE

Muhittin KARAMAN
ÜYE

Güneş KARAKOYUNLU

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Burcu AYTEN

Basın Yayın Koordinatörü
Ebru FERAY

Dizgi
Ebru FERAY

Kapak Dizaynı
Umut SİLE

Baskı
CEYMA MATBAASI
Matbaacılar Sitesi
Yüzyıl Mah. 4. Cad. No. 123
Bağcılar - İstanbul

Yönetim Yeri:
Merkez
Maçka Cad. 35
34367 Şişli / İstanbul

Tel : 0-212-231 47 30 / 3 hat
E-mail : reasuror@millire.com.tr
Internet : <http://www.millire.com.tr>

Yayın Türü: Yerel süreli yayın

3 ayda bir yayınlanır.

**Dergide yer alan yazıların
içeriğinden yazı sahipleri
sorumludur**

İÇİNDEKİLER

1929 Yılından 2014 Yılına Millî Reasürans T.A.Ş.	4
Artan Sel Riski	6
Orta ve Doğu Avrupa Ülkeleri (CEE)	15
Avrupalı Sigorta Şirketleri Solvency II'yi Uygulamaya Koyma Yolunda	25

Reasürör Gözüyle

19 Temmuz 1929 tarihinde reasürans faaliyetine başlayan Millî Reasürans, kurulduğu tarih itibarıyla tüm sigorta branşlarında zorunlu reasürans devri sistemini dünyada işleten ilk şirket olmuştur. Bu görevini 2002 tarihine dek sürdürmüş olup, bu yıl 85. yılını tamamlamaktadır. Türk sigorta piyasası için yüklendiği tüm görevlerini ve sorumluluklarını ilk günden bugüne kadar, 85 yıldır en iyi şekilde yerine getirmeye çalışan Millî Reasürans, sadece yerel bir reasürör olmanın ötesinde, sağlam mali yapısı, bilgi ve tecrübesi ile uluslararası alanda da saygın ve güvenilir bir konumdadır.

Sel, son yıllarda, deprem ve fırtına gibi, yol açtığı ekonomik sonuçları itibarıyla tahrip edici olmaya başlayan bir doğal afettir. Büyük bir oranda iklim değişikliğine bağlı olarak, dünyanın birçok bölgesinde gerek frekans, gerekse meydana getirdiği hasarlar itibarıyla önemli artışlar göstermektedir. Sayın Burcu Ayten, “Artan Sel Riski” adlı çalışmasında, sel afetinin çeşitli türleri hakkında bilgiler vermekte, dünyanın farklı bölgelerinde yaşanan örnekleriyle birlikte, gelişmiş Batılı ülkelerin sigorta sektörlerinde sel afetinin ne şekilde sigorta teminatı altına alındığına dair açıklamalarda bulunmaktadır.

Daha önceki sayılarımızda olduğu gibi, bu sayımızda da farklı ülkelerin sigorta sektörleri hakkında bilgiler verilmeye devam edilmektedir. Sayın Esra Kulan tarafından hazırlanan çalışmada, Orta ve Doğu Avrupa bölgesinde yer alan ülkelerin sigorta piyasaları hakkında açıklamalarda bulunulmakta, birçoğu Avrupa Birliği’ne son dönemde katılmış bu ülkelerin ortak tarihi geçmişleri ve ekonomik yapıları hakkında bilgiler verilerek, bu piyasalar hakkında, Avrupa Birliği genelinde mukayeseli değerlendirmelerde bulunmaktadır.

Yabancı Basından Seçmeler bölümünde ise, 2016 yılının başında uygulamaya geçmesi beklenen Solvency II Sistemi için Avrupa Birliği sigorta piyasasındaki şirketlerin hazırlık durumları incelenmektedir. İlgili makalede, Birlik kapsamındaki sigorta şirketlerinin %80 gibi çok büyük bir bölümünün Sisteme hazır olduğu, ancak ülkelerin hazırlık durumunun farklılık gösterdiği belirtilmektedir.

1929 Yılından 2014 Yılına Millî Reasürans T.A.Ş.

26 Şubat 1929 tarihinde, Zorunlu Reasürans Sistemi'ni işletmek üzere Türkiye İş Bankası tarafından kurulan Millî Reasürans T.A.Ş. 19 Temmuz 1929 tarihinde reasürans faaliyetlerine başlamış ve kurulduğu tarih itibarıyla tüm sigorta branşlarında zorunlu reasürans devrini işleten, dünyadaki ilk reasürans şirketi olmuştur. Bu uygulama, daha sonra, özellikle üçüncü dünya ülkeleri tarafından örnek alınarak geniş bir uygulama alanı bulmuştur.

1960'lı yıllardan itibaren,

sigorta ve reasürans havuzları dolayısıyla yurt dışından ilk defa iş kabul etmeye başlayan Millî Reasürans, 1964 yılında kurulan Asya ve Afrika Sigorta ve Reasürans Şirketleri Federasyonu tarafından 1974 yılında oluşturulan "FAIR Non-Life Reinsurance Pool" isimli reasürans havuzunun kuruluşundan bugüne yöneticiliğini yapmaktadır.

Millî Reasürans 2001 yılının sonunda "Zorunlu Reasürans Devri" sisteminin sona ermesiyle birlikte, gerek bölüştürmeli, gerekse katastrofik

anlaşmalarda sigorta şirketlerine kapasite sağlayarak sigorta piyasasının reasürans ihtiyacını karşılamaya devam etmektedir. Bugün, ödenmiş sermaye itibarıyla %75'i uluslararası sermayeli şirketlerin bulunduğu sigorta piyasamızda Bölüştürmeli reasürans anlaşmalarına %25, Katastrofik Hasar Fazlası anlaşmalarına ise %11 oranında katılmakta olan Millî Reasürans, sağlam mali yapısının yanı sıra, bilgi ve tecrübesine güvenilen, saygın bir yerel reasürör olma özelliğini sürdürmektedir.

Yıllar	Öz Kaynaklar (ABD Doları)	Aktif Büyüklük (ABD Doları)	Brüt Prim (ABD Doları)
1929	2.154.709,46	4.482.523,70	2.343.539,80
1940	1.029.239,32	3.898.577,34	2.085.171,14
1950	1.230.501,70	9.827.627,68	5.381.572,95
1960	1.452.100,77	16.289.530,64	8.675.542,60
1970	1.316.681,93	16.987.990,67	16.074.349,07
1980	840.960,73	53.798.639,65	90.536.092,41
1990	30.054.625,55	153.895.501,69	172.318.827,97
2000	36.407.076,95	194.610.455,86	256.245.599,52
2013	328.916.233,61	865.493.953,52	486.716.907,62

REASÜRÖR

Yurt Dışından Alınan İşler	2009	2010	2011	2012	2013
Prim (TL)	164.191.389	171.561.365	215.312.996	248.590.527	221.634.950
Toplam Primdeki Payı	%19,9	%20,1	%21,7	%24,1	%24,0

Millî Reasürans, yerel piyasadan kabul ettiği işleri dengelemek amacıyla uluslararası piyasalardan iş kabul etme stratejisini benimsemiş ve yaklaşık 80 yılda edinmiş olduğu tecrübelerden de yararlanarak başta Asya ve Afrika olmak üzere 2006 yılından itibaren dış piyasalara yönelmiştir. Ayrıca, bu piyasalarda fiilen bulunmanın önemli yararlar sağlayacağı düşüncesiyle Singa-

pur'da bir şube açmış ve Singapur Şubesi, yerel otoritelerden alınan izinle 2008 yılının Nisan ayında iş kabulüne başlamıştır.

2013 yılı sonu prim üretiminin yaklaşık %24'ünü yurt dışı piyasalardan sağlayan Millî Reasürans, bu durumu itibarıyla sadece yerel bir reasürör olmayıp, uluslararası alanda da saygın ve güvenilir bir reasürans şirketi olma özel-

liğini ihtiva etmektedir.

Başlangıçta yurt dışına prim çıkışını önlemek ve piyasanın millileştirilmesine ortam hazırlamak amacıyla kurulan, günümüzde ise tamamen serbest rekabet şartlarında yurt içinden ve yurt dışından iş kabul etmekte olan Millî Reasürans, güçlü bir yerel reasürör olmanın yanı sıra, uluslararası alanda da saygın konumunu devam ettirecektir.

Artan Sel Riski

Günümüzde doğal afetlerin ekonomik maliyetlerinde geçmişe kıyasla belirgin artışlar olduğu gözlenmektedir. Bu durum, hava olayları ile ilişkili tüm doğal afet türleri için olduğu kadar, sel riski için de geçerlidir. Doğal afetlerin ekonomik maliyetlerindeki artış üzerinde iklim değişikliğinin yanı sıra, ekonomik gelişme ve nüfus artışına bağlı olarak maddi varlıkların daha ziyade tehlikeye açık bölgelerde yoğunlaşmakta olmasının da etkili olduğu bilinmektedir. Örneğin geçmişe kıyasla, günümüzde kentsel bölgelerde yaşayan nüfus, kırsal bölgelerde yaşayan nüfustan daha fazladır. İklim değişikliğinin mevcut riskleri arttırıcı yönde bir etkisinin olması artık sadece bir öngörü olmaktan çıkmıştır. Bilim insanları, iklim değişikliğinin beklenen yağış şiddeti ve yoğunluğundaki değişime etkisinin, diğer pek çok doğal afet üzerindeki olası etkisine nazaran daha belirgin olacağı kanaatinde dirler. Bu durum doğal olarak,

ülkeleri ve toplumları iklim değişikliğinin sonuçlarıyla nasıl baş edileceği konusunda daha çok düşünmeye sevk etmektedir.

Yapılan araştırmalar, yalnızca nüfus artışı ve varlıkların değer artışı gibi sosyoekonomik parametrelerdeki olası değişimler dikkate alındığında dahi, sellerin yol açacağı yıllık ortalama ekonomik maliyetin 2050 yılı itibarıyla 52 milyar Amerikan Doları seviyesine ulaşacağını ortaya koymaktadır. Deniz seviyesindeki yükselmeye bağlı olarak, sular altında kalması beklenen bölgeler de hesaba katıldığında, belli başlı büyük kıyı kentlerinin uğrayacağı küresel boyuttaki sel maliyetinin yıllık 1 trilyon Amerikan Dolarına ulaşabileceğinden söz edilmektedir.

Sel riski çok farklı şekillerde karşımıza çıkabilmektedir. Özellikle sigorta ve reasürans piyasaları için sel riskinin türleri bakımından doğru bir ayrıma gidilmesi, farklı olayların farklı karakterde hasarlar ortaya koyması

bakımından önemlidir. Buna göre sel riskinin başlıca türlerini şöyle özetlemek mümkün olabilecektir:

Ani Sel (Flash Floods)

Küçük bir bölgede kısa süren, ancak şiddetli yağışlar sonucunda nehir veya dere yatağının aniden yükselmesi ile oluşmaktadır. Meydana geldiğinde, aniden beliren taşkınlarla, erozyona ve moloz birikintisine yol açmaktadır. Yerleşim alanlarında kanalizasyon sisteminin taşıyabileceğinden fazlasını yüklenmesine neden olarak, su kaynaklarına zarar vermektedir.

Baraj Gövdesinin Yıkılması (Dam Burst)

Aşırı yağışlar, tasarım hataları ve tabanda meydana gelen çökmeler, toprak veya beton malzeme ile inşa edilmiş barajların gövdelerinin yıkılması sonucu oluşan taşkınların en önemli nedenleri arasında sayılmaktadırlar. Bu tür felaketlerin pek çoğu ya inşa saf-

hasında, ya da inşaat tamamlandıktan hemen sonra gerçekleşmektedir.

Nehir Taşkınları (River Flood)

Günler, hatta haftalar boyunca dinmeksizin yağan yağmurlar ve bazen de bunların kar suları ile birleşmesi sonucu nehirlerin, kendi yataklarını dışına taşmaları söz konusu olabilmektedir. Bu durum nehirleri çevreleyen kilometrelerce toprağın haftalar boyunca sular altında kalmasına yol açmaktadır.

Fırtına Dalgası (Storm Surge)

Fırtınaya bağlı şiddetli rüzgar, saatler içinde suyun kıyı boyunca kara yüzeyinde birikmesine yol açmaktadır. Özellikle met hareketinin yaşandığı evrede büyük miktarlarda suyun kıyı şeridi boyunca birikmesi, geniş miktarlarda kara parçasının sular altında kalması sonucunu doğurmaktadır.

Tsunami

Deniz depremi, yanardağ püskürmesi ve deniz yatağına doğru yaşanan büyük çaplı toprak kayması gibi faktörler sonucunda, normal seyrinde yol alan dalgalar, denizin derinliklerinden kıyıya doğru, saatte yüzlerce kilometre hızla yükselerek çarpmakta ve çarpıkları noktada önlerine kattıkları

her şeyi yıkıp, yerle bir etmektedirler. Büyük deniz depremleri sonucu oluşan tsunamiler 2004'te Tayland'da ve 2011'de Japonya'da önemli can ve mal kaybına yol açmıştır.

Sağanak Yağış (Torrential Rainfall)

Kısa süreli ve küçük bir bölgede etkili olan yoğun ve şiddetli yağışlardır. Bir iki ay içerisinde gerçekleşmesi beklenen toplam yağışın genellikle 24 saat gibi kısa bir süre içerisinde düşmesinden kaynaklanmaktadır. Şiddetli yağmurlar özellikle engebeli arazilerde ani sellerin oluşmasına yol açmaktadır. Düz arazilerde ise aşırı birikmeye bağlı su basması riski ile karşı karşıya kalmaktadır.

Buz Yığılması (Ice Jam)

Nehir buzulları bahar döneminde erimeye başladığında, parçalanan buz kütlelerinin köprü veya yolları üzerindeki diğer benzeri engellere takılarak akarsuyun normal akışını engellemesi ve böylece biriken suyun, akarsuyun yatağından taşmasına neden olması ile oluşmaktadır.

Çamur Seli (Mudflow)

Eğimli zemin üzerindeki gevşek toprak tabakası yoğun yağmurlar neticesinde doyma noktasına ulaşarak kendiliğinden kaymaya başlamaktadır.

Suyun oluşturduğu dalga ve beraberinde taşıdığı sıvı olmayan diğer cisimler zeminin sel yatağı ve akarsu yatağı boyunca aşınmasına yol açmakta ve tahrip edici sonuçlar doğurmaktadır.

Yanardağın Neden Olduğu Çamurlu Akıntı (Lahar)

Yanardağlar çevresine büyük miktarlarda kül savurduğunda, takip eden ilk şiddetli yağmur bu küllerin eğimli yüzey boyunca çamur seline dönüşmesine yol açmaktadır. Aynı durum yanardağların buz kaplı zirveleri lavlar sonucu eridiğinde de meydana gelmektedir.

Yeraltı Sularının Yükselmesi (Groundwater)

Yeraltı sularının yüzeyden sadece birkaç metre aşağıda olmaları durumunda, aşırı yağışlar ve sellere yenik düşen komşu akarsulardan sızan sular sonucunda, yeraltı su seviyesinde artışlar meydana gelmekte, binaların zemin katları bu sızıntılar nedeniyle zarar görebilmektedir.

2013 yılının Mayıs ve Haziran aylarında Avrupa'nın büyük bölümünü etkisi altına alan şiddetli yağışlar, bu bölgelerde ciddi boyutta sel felaketinin yaşanmasına neden olmuştur. Güney ve Doğu Almanya'da daha ciddi şekilde yaşanan bu felaket, Çek

Cumhuriyeti ve Avusturya'yı da belirgin oranda etkilemiştir. Ne var ki, 2013 yılında sel felaketinden etkilenen bölgeler, Avrupa ile sınırlı kalmamış, dünyadaki pek çok diğer bölge de sel felaketinden nasibini almıştır.

2013 yılı diğer afetlerle kıyaslandığında sellerin yol açtığı felaketlerin daha yoğun yaşandığı bir yıl olmuş, dünyanın farklı bölgelerinde toplamda 53 ayrı sel felaketi meydana gelmiştir. Söz konusu felaketler, gerek ortaya koydukları maddi kayıplar, gerekse de can kayıpları bakımından 2011 yılında Tayland'da yaşanan sel felaketinin önüne geçememiş olsa da, hava ile ilişkili olayların seyirindeki artışa dikkat çekmeleri bakımından önem arz etmektedirler. 2013 yılında yaşanan belli başlı sel felaketleri, sel riskinin tür ve nedenleri bakımından oldukça çeşitlilik göstermektedir. Ani sellerden, dağlık bölgelerde günlerce etkili olan şiddetli yağmurlara, eriyen kar suları ile birleşen yağmur sularından, geniş bölgelerde uzun süre etkili olan nehir taşkınlarına ve tropik hortumlarla ilişkili yıkıcı fırtına dalgalarına kadar sel niteliği taşıyan pek çok farklı olayın bu dönemde yaşandığı görülmüştür.

Yaşanan sel felaketlerinin öne çıkan örnekleri bölgesel dağılım ve neden oldukları kayıp ve zararlar bakımından

şöyle özetlenebilecektir:

Ocak: Queensland/Avustralya ve Java/Endonezya

2013 yılı, Queensland ve Java'daki sel felaketiyle başlamıştır. Queensland eyaletinin sel felaketini her ne kadar geçmiş yıllarla kıyaslandığında hafif atlattığı söylenebilecek olsa da, olağan dışı yoğunlukta mevsimsel yağışlar Jakarta bölgesini geçmişte nadiren görüldüğü kadar çok etkilemiştir. Felaketin bilançosu 3 milyar Amerikan Doları olup, bu tutarın sadece ancak %10'u sigortalıdır. Toplamda 100.000 civarı konut selden etkilenmiş ve 47 kişi hayatını kaybetmiştir.

Haziran: Uttarakhand/Hindistan

Her yıl Mayıs ve Haziran aylarında Hindu hacılar, Himalayalar'ın vadilerinden geçerek Kedarnath eyaletindeki tapınak ve benzeri kutsal yerleri ziyaret etmektedirler. 2013 yılının Haziran ayında 100.000'den fazla kişi bu amaçla yola çıktığında, 80 yılın en şiddetli ve vaktinden erken bastırılan muson yağmurları ile karşı karşıya gelmişlerdir. Şiddetli yağışlar 50 saatten fazla sürmüş, bazı bölgelerde 500 mm'den fazla yağış alındığı kaydedilmiştir. Tedbirsizlik ve yolların yasalarla uyumsuz şekilde inşa edilmiş olması sebe-

biyle, hacılara günlerce ulaşmakta güçlük çekilmiş, kötü hava koşulları nedeniyle helikopterlerden de faydalanılamadığından 100.000'den fazla insan adeta kaderine terk edilmiştir. Bazıları, yaşanan bu felaketi "Himalayalar'ın Tsunamisi" olarak isimlendirmeyi uygun görmüştür. 5.500'den fazla insanın yaşamını kaybetmesi sonucunda, adı geçen felaket, 2013 yılının Tayfun Haiyan'dan sonra en çok can kaybına yol açan felaketi olarak kayda geçmiştir.

Haziran-Temmuz: Alberta ve Ontario/Kanada

Üç gün aralıksız yağın şiddetli yağmur neticesinde, Kanada'nın batısında yer alan Alberta eyaleti tarihinde ilk kez karşılaştığı büyüklükte bir sel felaketine sahne olmuştur. Yağmur başladığı sırada hâlihazırda erimekte olan karlar nedeniyle, toprağın nem düzeyinin yüksek bir seviyede olması, felaketin şiddetini daha da arttıran bir unsur olmuştur. Felaket 1,6 milyar Amerikan Doları sigortalı hasar olmak üzere, toplamda 6 milyar Amerikan Doları ekonomik hasar meydana getirmiştir. Söz konusu olay, Kanada'nın bugüne kadar uğradığı en maliyetli doğal afet hasarı olmuştur. Hemen iki hafta sonra Kanada tekrar şiddetli yağışlar ile sarsılmış ve bu kez Toronto civarını etkileyen olay neticesinde 1 milyar Amerikan

Doları sigortalı hasar olmak üzere, toplamda 1,6 milyar Amerikan Doları ekonomik hasar meydana gelmiştir.

Ağustos-Eylül: Rusya ve Çin'in Kuzey Doğusu

Sibirya'nın doğusunda Çin'le sınır çizgisini oluşturan Amur nehri kıyısında yer alan Habarovsk kenti uzun yıllar sonra böylesi ciddi bir sel felaketinin kurbanı olmuştur. Aşırı yağışlar yalnız Sibirya'yı etkilemekle kalmamış, Çin'in kuzeydoğusunda daha da büyük bir yıkıma yol açmıştır. Özellikle nehir havzasında yer alan tarım arazileri ciddi oranda zarar görmüştür. Ortaya çıkan 4 milyar Amerikan Doları toplam maliyetin, 1 milyar Amerikan Doları Rusya'dan, 3 milyar Amerikan Doları ise Çin'den kaynaklanmıştır. Sigorta teminatı altında bulunan 400 milyon Amerikan Doları tutarındaki tarım hasarının haricinde, her iki ülkedeki sigortalı hasar tutarı oldukça düşük seviyelerde kalmıştır.

Eylül: Kolorado/ABD

Durmak bilmeyen yağmurlar bazı bölgelerde 500 mm'nin üzerinde yağış alınmasına yol açmış, özellikle Güney Platte Nehri boyunca uzanan tarım arazilerinin neredeyse bütünüyle tahrip olmasına neden olmuştur. Selin toplam maliyeti 1,5 milyar Amerikan Doları olarak belirlenir-

ken, hasar gören 120 köprü ve 800 kilometre uzunluğundaki yolun onarımı için ayrılması gereken bütçenin yarım milyar Amerikan Dolarını bulabileceği öngörülmüştür.

Eylül: Pasifik Kıyısı ve Meksika Körfezi Kıyısı

Meksika, ABD'nin aksine, 2013 yılında tropik hortumlardan etkilenmiştir. Atlantik'teki Ingrid Kasırgası ve Pasifik'teki Manuel Kasırgası Eylül ayında bölgeyi etkisi altına almış, 10 gün içerisinde tüm kıyı bölgelere 1.000 mm'nin üzerinde yağış düşmüştür. Turistlerin ilgi odağı Akapulko ve Culiacan ile Veracruz en çok etkilenen bölgeler olmuştur. 13.500 konut sular altında kalmış, 157 kişi hayatını kaybetmiştir. Hasarın toplam maliyeti 6 milyar Amerikan Doları seviyesinde gerçekleşirken, bunun 1 milyar Amerikan Dolarının sigortalı hasar olduğu gözlenmiştir.

Kasım: Sardunya/İtalya

19 Kasım tarihinde Sardunya bölgesi şiddetli bir fırtınanın etkisi altında kalmış, ani seller nedeniyle 16 kişi hayatını kaybetmiştir.

Aralık: Kuzey Denizinde Fırtına Dalgası

Aralık ayı başında Xaver Fırtınası, her ne kadar Almanya'nın Kuzey Denizi kıyısında

şiddetli fırtına dalgasına neden olduysa da, neredeyse hiç maddi hasar meydana getirmemiştir. 60 yıldır sel riskine karşı tedbir amaçlı alınan aksiyonlar meyvesini vermiş, böylece belirtilen doğal afetin olası olumsuz sonuçlarının önüne geçilebilmiştir.

2013 yılında yaşanan felaketler neticesinde, iklim değişikliğinin hava ile ilişkili olayların frekans ve şiddetindeki artış üzerinde etkisinin bulunduğu tezi, artık çok daha geniş bir kabul görmeye başlamıştır. Nitekim, seller nedeniyle yaşanan felaketler sadece 2013 yılı ile sınırlı kalmamış, 2014 yılının ilk yarısında da benzer hareketlilikte devam etmiştir. Örneğin 2014 yılı Ocak ayında İngiltere'de etkili olan yağışlar, ülkenin 1910 yılından bu yana en yağışlı kış mevsimini yaşamasına neden olmuştur. Küresel anlamda neredeyse her ay farklı bir bölgeden gelen sel felaketi haberlerini işitmeye başladıkça, en son Mayıs ayında Bosna Hersek ve kısmen Sırbistan'ın etkilendiği felaket karşısında, ilgili çevreler artık sel felaketinden etkilenecek bir sonraki bölgenin neresi olacağını adeta merak eder olmuşlardır.

Küresel ortalama sıcaklık değerlerindeki artış, atmosferdeki nem oranını yükselterek iklimlere ilişkin enerji dengesini alt üst etmektedir. Son derece karmaşık ancak dengeli

bu sistem, bir şekilde sekteye uğramakta, sel ve sıcaklık dalgası gibi hava ile ilişkili olayların frekans, yoğunluk ve sürelerinde aşırılıklar gözlenmesine neden olmaktadır. Deniz seviyesinde yükselme, kuraklık, tarımsal ürünlerin zarar görmesi, bu sayılan nedenlerin bir sonucu olarak gerçekleşmektedir. Bu tür riskler azımsanamayacak ölçülerde çevresel, toplumsal ve ekonomik maliyetleri beraberinde getirmektedir. İklim değişikliğinin etkilerinin azaltılması ancak sera gazı salınımının kontrol altına alınması ile mümkün olabilecektir. Bu durum üzerine yeterince eğilinmediği ve mevcut durum devam ettiği takdirde, bilim insanlarına göre iklim değişikliği nedeniyle bulunduğumuz yüzyıl sonuna kadar katlanılması gereken toplam maliyet tutarı dünyanın toplam gayri safi hâsılasının %20'sine ulaşacaktır.

Sel riski, diğer pek çok doğal afet riski için olduğu gibi özellikle Mal ve Kaza Sigortaları bakımından da risk konularına ilişkin listenin ana başlıklarından birini oluşturmaktadır. Sel riskinin ve iklim değişikliğinin etkilerinin doğru anlaşılması, bu yöndeki teminat ihtiyacını doğru değerlendirebilmeyi ve böylece de doğru risk transferi çözümlerine yönelebilmeyi kolaylaştıracaktır. Bu nedendir ki, günümüzde pek çok sigorta ve reasürans şirketi sel riskine yönelik modellerin geliştirilmesi

amacıyla üniversiteler ve bu konuda bilimsel araştırmalar yapan diğer kuruluşlar ile işbirliği içerisine girmiştir. Kentleşme, varlıkların ve ticari faaliyetlerin belirli bölgelerde yoğunlaşması, sel riski bakımından tehlikeli olarak görülen bölgelere yönelik göç hareketleri gibi hususların her birinin yakından takip edilmesine ihtiyaç vardır.

Sel teminatının sigortalılara sunulma biçimi, ülkeden ülkeye belirgin farklar gösterebilmektedir. Bu konuda evrensel kabul görmüş belirli bir yöntemden söz etmek mümkün değildir. Bazı ülkelerde kapsamlı ve zorunlu teminatlar yıllardır sunulmakta iken, bazı ülkelerde sel teminatı, ek teminat olarak sigortalının isteğine bağlı şekilde verilmekte, bazı ülkelerde ise diğer doğal afet teminatları ile bir paket halinde sağlanmaktadır.

Herkes bir şekilde doğal afet tehlikesine maruz olduğundan, zorunlu sigorta havuzlarının pek çok avantajı beraberinde getirdiği ifade edilebilir. Nitekim, İspanya, Fransa ve İsviçre gibi bazı ülkeler doğal afetlere karşı zorunlu sigortaların örneklerine sahiptirler. İsrail'de ise, banka kredisi kullanan müşterilerin bankalar tarafından sağlanan kredilerin ön koşulu olarak yeterli miktarda sigorta teminatı almaları beklenmektedir. İngiltere'deki sistemde herhangi bir yasal yaptırıma gerek kalmaksızın

sistem kendiliğinden işlemekte, hükümet ve sigorta sektörü arasındaki gönüllülük esasına dayanan anlaşma gereği, sel riski yangın poliçelerinin içerisine yeterli bir prim karşılığında otomatik olarak eklenmektedir. Diğer bazı ülkelerde ise, sigorta şirketleri ticari işletmelere sel teminatını sağlarken, konut sahiplerine bu teminatı sağlamamayı tercih etmektedirler. Bu nedenle, konut sahipleri bu ülkelerde sel teminatı ile ilgili olarak hükümetlerin desteği ile oluşturulan mali yardım programlarına yönelmek durumunda kalmaktadırlar.

Yasal yaptırım aracılığıyla olsun veya olmasın, ulusal sigorta modelleri genel anlamda dört ana kategoride toplanmaktadır:

- Devlet destekli isteğe bağlı poliçe (ABD örneği),
- Devlet destekli paket poliçe (Fransa örneği),
- Özel sektörün sağladığı isteğe bağlı poliçe (Almanya örneği),
- Özel sektörün sağladığı paket poliçe (İngiltere örneği).

Devlet Destekli İsteğe Bağlı Poliçe (ABD Örneği)

“Ulusal Sel Sigortası Programı (National Flood Insurance Program-NFIP)”, sigorta sektörü

ile Birleşik Devletler Federal Hükümeti'nin işbirliği sonucunda oluşturulmuştur. Program hükümleri çerçevesinde, kamu yetkilileri sigorta teminatının fiyatı ve miktarını önceden belirlenmiş sel bölgeleri ışığında, riskin derecesine uygun şekilde belirlemektedir. Sigorta şirketleri, sel sigortası poliçelerini hükümet adına düzenlemekte ve kendileri herhangi bir risk üstlenmemektedirler. Konut sahipleri sel teminatını yangın ve hırsızlık teminatına ek olarak satın alabilmekte, ancak NFIP fonlarından faydalanabilir olup olmadıkları önceden bazı kriterlere tabi olmaktadır.

Sel sigortası poliçesi farklı sel türlerinden ileri gelebilecek doğrudan hasarları karşılamakta, bu anlamda erozyon ve çamur seli gibi risklerden doğan hasarları da kapsamaktadır. Söz konusu program, büyük çaplı sel felaketlerinin ardından kaynaklarının yetersiz kalması ihtimaline karşı, hükümet tarafından desteklenmektedir.

NFIP'nin en önemli avantajı Birleşik Devletler'in çok detaylı sel haritalarını bir araya getirebilmiş olmasıdır. Buna rağmen, sistem maalesef beklenen başarıyı gösterememiştir. Bu durumun en önemli nedeni ise, sistemin ters seçim (adverse selection) konusunu sınırlamak yerine, adeta desteklemekte olmasıdır.

İlgili çevrelerce ekonomik açıdan sürdürülebilir bir olu-

şum olarak görülmeyen NFIP'nin, eksik yönleri nedeniyle, programa yönelik olası iyileştirmeler düzenli olarak siyasetin gündemine alınmakta ve sel sigortasının özelleştirilmesi alternatifi de ABD'de zaman zaman dile getirilmektedir.

Özel Sektörün Sağladığı İsteğe Bağlı Poliçe (Almanya Örneği)

Almanya'da özel sigorta şirketleri sel teminatını, konut sahiplerine bina ve muhteviyat sigortasına ek bir teminat olarak sunmaktadırlar. Sigorta sektörü tüm piyasa oyuncularının aynı şekilde faydalanabildikleri detaylı bir sel riski haritası oluşturmayı başarmıştır; bu sayede yeterli primlerin alınması genellikle sağlanabilmektedir. Bu ek teminat mülk sahipleri için zorunlu tutulmamış olup, sel, aşırı yağış, deprem, yer çökmesi, çığ, kar ağırlığı gibi risklerden kaynaklanan hasarlara teminat sağlamaktadır. Rüzgâr ve yangına bağlı maddi hasarlar standart bina ve muhteviyat poliçeleri tarafından karşılanmaktadır. Fırtına dalgası ise, yerel sigorta piyasası tarafından sigortalanamaz riskler kategorisinde sayılmakta olup, poliçe teminatında istisna tutulmaktadır.

Almanya'da standart bina sigortasına ilişkin sigortalılık oranı yüksek seviyelerdeyken, sel teminatına ilişkin sigortalı-

lık oranı, sigortalıların bu teminatı almayı tercih etmemesi nedeniyle pek çok bölgede %10 seviyesinin altındadır. Konut sahiplerine devlet tarafından felaketi takiben ödenen sel ödeneği de, sigortacıların teminat sunma gayretlerini engelleyen bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır.

Devlet Destekli Paket Poliçe (Fransa Örneği)

Fransa'da hükümet, sel, deprem ve diğer belli başlı doğal afetlerin neden olduğu hasarların karşılanması amacıyla bir program oluşturmuştur. Yangın ve hırsızlık teminatı alan tüm konut sahipleri bu programa katılmak durumundadırlar.

Teminatın fiyatı hükümet tarafından belirlenmekte olup, tüm ülke genelinde tek bir fiyat uygulanmaktadır. Bu anlamda, gerçekte maruz olunan hasar olasılığı fiyata yansıtılmamış olmaktadır. Riske ve hasara daha maruz olan sigortalılar daha uygun fiyat avantajına kavuşurken, daha az riske maruz olan sigortalılar daha çok prim ödemek zorunda kalmaktadırlar. Geniş katılım elde etmiş olmakla programın beklediği başarıya ulaşmış olduğunu ifade etmek mümkündür. Ne var ki, bu model, hasarın azaltılması anlamında sigortalılara hiçbir inisiyatif bırakmamakta, sadece riskin transferine olanak sağlamaktadır.

Özel Sektörün Sağladığı Paket Poliçe (İngiltere Örneği)

İngiltere’de toplam konut sayısının %10’u, diğer deyişle 2,2 milyon konut kıyı boyunca ve karasal alanda meydana gelebilecek sel felaketine maruzdur. 1961 yılında hükümet ve sigortacılar arasında her iki tarafın sorumluluklarını ana hatlarıyla belirlemek amacıyla bir centilmenlik anlaşması düzenlenmiştir. Bu işbirliğinin sonucunda, özel doğal afet sigortalarına yönelik paket sistemi getirilmiş, sel sigortası standart konut poliçelerinin içerisinde sağlanabilir hale gelmiştir. Bu durum, sigortalılık oranının arttırılmasına fayda sağlamış, böylelikle sel teminatı fırtına dalgası teminatını da içerecek şekilde, makul primler ödenecek satın alınabilir bir teminata dönüşmüştür.

Poliçelerin fiyatlandırılması maruz kalınan risk seviyesine göre değişiklik arz etmiş, düşük riske maruz sigortalıların daha az prim öderken, yüksek riske maruz sigortalılar daha yüksek primler ödemek zorunda bırakılmıştır.

Hükümetin İngiltere’de sel sigortasını elverişli ve uygulanabilir hale getirme konusunda önemli görevleri bulunmaktadır. Hükümetin ana sorumlulukları, kaliteli sel haritalarının hazırlanmasını temin etmek, sel riskine karşı yeterli savunma önlemlerinin alınmasına gayret etmek, ara-

zinin doğru ve etkin kullanılmasını sağlamak olarak sıralanmaktadır.

Konut sahiplerinin de doğru primi ödemeleri ve doğru muafiyetleri üstlenmeleri bakımından İngiltere’deki sel sigortaları sistemine ilişkin önemli rolleri bulunmaktadır. Sel riskinin yüksek seviyede olduğu durumlarda, sigortalıların da sel riskinin azaltılmasına yönelik tedbirlerle ilgili kendi payına düşen görevleri üstlenmesi, sigorta teminatından faydalanmaya devam edebilmeleri bakımından önem arz etmektedir. İngiltere’de sel sigortası her ne kadar zorunlu olmasa da, sel kapsamına giren pek çok risk bu paket poliçe altında temin edilmiş ve konut sahiplerinin çok büyük bir bölümü sel riskine karşı sigorta teminatından faydalanabilmiştir.

Ne var ki, Sel Sigortası İlkeler Beyannamesi’ndeki (Flood Insurance Statement of Principles) bazı açık hususlar nedeniyle, sigortalıların sigorta şirketlerinde değişikliğe giderek, fiyat avantajı elde etmeye başlamaları sonucunda, mevcut sistemin sürdürülebilir olmadığı kanaatine varıldığından, yeni çözüm ve oluşumlar üzerinde çalışılması gerektiği anlaşılmıştır.

Sel hasarlarında günden güne artan maliyete karşın, hükümet ve sigorta şirketleri sel riskine maruz bölgelerde yaşayan konut sahiplerinin, kendi kontrollerinde olmayan

felaketler nedeniyle ödenemeyecek seviyede yüksek primler ile cezalandırılmaması gerektiği konusunda hemfikirdirler. Nitekim, 2013 yılının yaz aylarında, bu amaçla, Flood Re ismi verilen yeni bir oluşum ortaya atılmıştır. Bu oluşumla hedeflenen, sigortalıların ödeme güçlüğü yaşamayacakları ve katılım oranının yüksek seviyelerde tutulduğu bir sel sigortası sisteminin kurulabilmesidir. Flood Re ismi verilen oluşumun 2015 yaz döneminde yürürlüğe alınması planlandığından, bu tarihe kadar sigorta şirketleri sigortalılarına eski sistem üzerinden teminat sunmaya devam edeceklerdir.

Flood Re kâr amacı gütmemektedir ve sigortacıların konut sahiplerinden aldıkları sel primini bu oluşuma devrecekleri, yine sigortacıların ödedikleri sel hasarlarını Flood Re’den tahsil edecekleri bir yapı şeklinde tasarlanmıştır. Risk durumlarına göre belirli sınıflara ayrılan sigortalıların, buldukları sınıflara göre ödemek durumunda olacakları primler önceden belirlenmiştir. Buradaki en büyük avantaj, riske daha maruz konumda bulunan sigortalıların hasar aldıktan sonra ödemekte oldukları primlerde hasara bağlı bir artış yaşamak zorunda kalmayacak olmalarıdır. Pek çok yönüyle makul görünen bu sistem, özellikle istisna konuları nedeniyle yine de bazı eleştiriler almakta olup,

sistemin henüz tam anlamıyla bir kabul gördüğünü ifade etmek zordur.

Türkiye’de Durum

Ülkemizde de doğal hayatın tahrip edilmesi, çarpık kentleşme, akarsu ve dere yataklarındaki yanlış yapılaşma gibi nedenlerle, sel riskinin yol açtığı hasar miktarında artış yaşanmakta, can ve mal kaybına yol açan felaketler artık daha sık görülmektedir. 1995 yılının Kasım ayında Ege kıyılarını etkisi altına alan şiddetli yağışların İzmir ve civarında neden olduğu sel felaketi neticesinde 61 kişi hayatını kaybetmiş, yüzlerce bina ve yerleşim yeri maddi hasara uğramıştır. 1998 yılının Mayıs ayında, Batı Karadeniz’de Bolu, Zonguldak, Karabük, Kastamonu ve Bartın illerini etkisi altına alan sel felaketinde 30’dan fazla can kaybı meydana gelmiş, 478 ev tamamen su altında kalmıştır.

2009 yılının Eylül ayında Marmara Bölgesi’nde, özellikle İstanbul merkezli yaşanan sel felaketinde ise, 1957’de

Ankara’da ve 1995 yılında İzmir’de yaşanan sel felaketlerinden sonra en fazla can kaybının yaşandığı görülmüştür. Marmara Bölgesi selden ciddi ölçüde etkilenmiş, 32 can kaybı yaşanırken, 3.816 konut ve 1.490 işyerinin zarar görmesi söz konusu olmuştur. Selden en büyük zararı dere yataklarının yakınındaki fabrika, otoyol, köprü gibi yapıların yanı sıra, dere yatağının yakınına kurulmuş yerleşim yerleri görmüştür. Felaketin sigorta sektörüne toplam maliyeti 700 milyon TL seviyesinde gerçekleşmiştir.

2009 yılından bu yana özellikle ilkbahar ve sonbahar dönemlerinde ülkenin farklı bölgelerinde irili ufaklı sel felaketleri, yine sigorta sektörünü meşgul etmeye devam etmektedir. Ülkemizde sel teminatı yangın ve mühendislik poliçelerine ek bir teminat olarak verilmektedir.

Sel hasarları ile ilgili risk algısı uzun yıllar, ülkemizin maruz olduğu deprem riskiyle kıyaslanabilir bir seviyeye erişmemiş olmakla birlikte, 2009 Marmara Sel Felake-

ti’nin ardından belli başlı sigorta şirketleri deprem riski için olduğu gibi sel riskinin de modellenmesi üzerine belirli çalışmalar içerisine girmiş ve sektör sel riski nedeniyle üstlendiği sorumlulukları, geçmişten de aldığı dersler doğrultusunda çok daha etkin bir şekilde takip etmeye başlamıştır.

Sel riskinin ülkemizde de, pek çok diğer dünya ülkesinde olduğu gibi, iklim değişikliği, kentleşme ve nüfus artışına bağlı olarak artan bir riske dönüştüğü görülmektedir. Bu riskin getireceği ekonomik maliyetin azaltılmasında, hükümet ve sigorta şirketlerinin beraber hareket etmeleri, üretilecek çözümlerin etkinliği bakımından büyük önem arz etmektedir. Hatta sel riskinin bazı durumlarda, gerekli altyapı düzenlemeleri ve doğru çevresel politikalarla bertaraf edilebilecek bir risk olması, yerel yönetimler ve sigorta sektörü gibi bu alanda söz sahibi olması beklenen iki ana bünyenin doğru etkileşiminin ne denli önemli olduğunun altını bir kez daha çizmektedir.

Kaynaklar

- *A.M. Best, Best’s Briefing, Flood Losses Prompt Key Changes in Thai Insurance Industry, 9 Şubat 2012.*
- *BBC News, Science&Environment, Europe-wide Flood Losses to Increase Four Fold by 2050, 3 Mart 2014, (www.bbc.com/news/science-environment-26382128).*
- *Department for Environment, Flood and Rural Affairs, Water Bill Flood Insurance: Flood Re-Finance and Accountability, Aralık 2013.*
- *National Wildlife Federation, Increased Flooding Risk: Global Warming’s Wake-up Call for Riverfront Communities, 2009.*

- *Munich Re, Topics GEO, After the Floods, Natural Catastrophes 2013, Analyses, Assessments, Positions, 2014 Issue.*
- *Munich Re Press Releases, Floods Dominate Natural Catastrophe Statistics in First Half of 2013, 9 Temmuz 2013.*
- *Munich Re Press Releases, Overall Picture of Natural Catastrophes in 2013 Dominated by Weather Extremes in Europe and Supertyphoon Haiyan, 7 Ocak 2014.*
- *Reactions, Floods Dominated 2013 Nat Cat Losses, 1 Nisan 2014.*
- *Swiss Re Sigma No. 1/2014, Natural Catastrophes and Man-made Disasters in 2013: Large Losses from Floods and Hail; Haiyan Hits the Phillipines.*
- *Swiss Re Publications, Flood -An Underestimated Risk, Inspect, Inform, Insure, 2012.*
- *European Commission, Joint Research Centre, Rising Flood Losses Require Increased EU Adaptation, 3 Mart 2014, (www.ec.europa.eu/jrc).*
- *The World Bank News, Which Coastal Cities Are at Highest Risk of Damaging Floods? New Study Crunches the Numbers, 19 Ağustos 2013.*

Burcu AYTEN
Millî Reasürans T.A.Ş.

Orta ve Doğu Avrupa Ülkeleri (CEE)

Orta ve Doğu Avrupa (Central and Eastern Europe-CEE) terimi, 1980'lerin sonundan bugüne kadar, Avrupa kıtasında yer alan eski komünist ülkeleri tanımlamak için kullanılmaktadır. CEE bölgesi, güneyde Yunanistan ve Türkiye, batıda İtalya, Avusturya ve Almanya, doğuda ise Bağımsız Devletler

Topluluğu'na bağlı olan Belarus (Beyaz Rusya), Ukrayna ve Moldavya arasında yerleşik ülkeleri kapsamaktadır. Son sayılan üç ülke ile Rusya da, Avrupa kıtasında toprakları bulunması nedeniyle bazı çalışmalarda CEE bölgesi içine dâhil edilmektedir.

Çalışmamızda, 2. Dünya Savaşı'ndan sonra Sovyetler

Birliği'nin etkisiyle 1990'lara kadar komünist rejimi benimseyen, bunun ardından da 2003-2004 yıllarında ardına Avrupa Birliği'ne yönelen CEE ülkelerinin önce ortak geçmişlerine göz atılacak, ekonomik verileri irdelendikten sonra, Orta ve Doğu Avrupa sigorta ve reasürans piyasaları tanıtılacaktır.

1. CEE Ülkelerinin Ortak Geçmişleri

CEE ülkeleri, coğrafi açıdan aynı kıtada yer almalarının yanı sıra tarihi ve politik açılardan da benzer özellikler taşımaktadır. Bu benzerliklerin aslında daha çok 1. Dünya Savaşı'ndan sonra şekillenmeye başladığı görülmektedir.

1. Dünya Savaşı'nın sonunda dünyanın dört bir yanındaki ülkelere yayılmış Avrupa'nın en büyük 3 imparatorluğunun (Rusya, Avusturya-Macaristan ve Osmanlı) çöktüğü, bunun sonrasında Rusya'nın Sovyetler Birliği adını alarak komünist düzeni hedefleyen ekonomik sistemi benimsediği görülmektedir. Batı Avrupa'da ise sürekli işsizlik ve yüksek enflasyon ile mücadele eden İtalya'da 1922 yılında Benito Mussolini'nin lideri olduğu Ulusal Faşist Parti'nin; savaştan büyük bir yenilgiyle çıkan Almanya'da ise 1933 yılında Adolf Hitler'in başkanı olduğu Nasyonal Sosyalist Alman İşçi Partisi'nin iktidara gelmesi ile birlikte, Orta ve Doğu Avrupa ülkelerini derinden etkileyen zor günler başlamıştır.

1945 yılında, ABD ve Sovyetler Birliği'nin süper güçler olarak çıktığı 2. Dünya Savaşı sona erdikten sonra, Avrupa ülkeleri siyasi ve ekonomik açıdan iki kutba ayrılmıştır. Sovyetler Birliği'nin etkisi altındaki Doğu Avrupa bölgesinde yer alan ülkeler Sovyetler Birliği liderliği altında Var-

şova Paktı'nı, ABD etkisi altındaki Batılı ülkeler ise NATO'yu oluşturmuştur. Varşova Paktı ülkeleri Doğu Bloku olarak, NATO ülkeleri ise Batı Bloku olarak tanınmaktadır.

1950 yılından sonra iki blok arasında oluşan gerginlik, bir soğuk savaş ortamı yaratmıştır. Bu gerginlik hiçbir zaman sıcak savaşa dönüşmemiş olsa da taraflar her anlamda birbirlerini yıpratmaya çalışmışlar, zaman zaman sıcak savaşın eşiğine gelmişlerdir. Doğu Bloku'ndaki ülkelerin Sovyetler Birliği kuralları ile yönetildiği, kimi zaman Kızıl Ordu sayesinde Sovyetler Birliği'nin etki küresinin içinde tutulduğu ve bu dönemde Doğu Bloku'nda yer almayan diğer Orta ve Doğu Avrupa ülkelerinin tamamının Sovyetler Birliği'nin etkisi ile komünist rejimi benimsedikleri görülmüştür. Batı Bloku'nda ise 1957 yılında 6 Avrupa ülkesinin –Belçika, Fransa, İtalya, Lüksemburg, Hollanda ve Batı Almanya– Roma antlaşmasını imzalayarak gümrük birliği oluşturması ile birlikte bugünkü Avrupa Birliği'nin temelleri atılmış ve 1995 yılına gelindiğinde Norveç ve İsviçre dışındaki tüm Batı Bloku ülkelerinin Avrupa Birliği'ne üyelikleri tamamlanmıştır.

1980'li yıllarda, Doğu Bloku'nda Sovyetler Birliği ve diğer komünist ülkelerin ekonomilerinin gittikçe kötüye gitmesinin etkisiyle grevler

yaşanmaya başlamıştır. Parçalanma süreci, 1985 yılında Sovyetler Birliği tarafından başlatılan ve temelinde açıklık ve yeniden yapılandırma olan önlem paketleri ile de durdurulamamıştır. Sonunda 1991 yılında Sovyetler Birliği dağılmıştır.

CEE ülkeleri, 1989 yılından itibaren ekonomik, politik ve sosyal açıdan büyük değişimler yaşamaya başlamıştır. Sovyetler Birliği'ne üye devletlerin bağımsızlıklarını geri alarak, Sovyetler Birliği'nin etkisiyle komünist rejimle yönetilen diğer Avrupa ülkelerinin de bu yıllarda bağımsızlıklarını ilan ederek çok partili parlamenter rejimi benimsedikleri, bunun yanı sıra bölge ekonomilerinin merkezi yönetimden sıyrılarak serbest ekonomi piyasası modeline geçtikleri görülmüştür. Ancak totaliter rejimden demokratik yapıya geçiş sürecinin sosyal ve kültürel açıdan olması gerekenden daha hızlı gerçekleşmesi, komünist rejim döneminde dış dünyadan habersiz kendi kabuğunda katı kuralları ile yaşayan bu toplumların bir anda global dünya ve ekonomi ile tanışması, kuşkusuz çatışmaları da beraberinde getirmiştir. Ayrıca ekonomik açıdan gelir düzeylerinin komünist döneme kıyasla bir anda düşmesi de değişimin hızını tetiklemiştir.

2. CEE Ekonomisi

CEE bölgesinde 1989-1991

Tablo1: Ülke ve Bölge Bazında GSYİH Yıllık Büyüme Oranları (%) ve 1990-2011 Döneminde Kişi Başına GSYİH Ortalama Yıllık Büyüme Oranları (%)

	1990-2011(*)	1991	1995	2000	2005	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Dünya	2,6	1,3	2,9	4,3	3,5	4,0	1,4	-2,1	4,0	2,8	2,2
Bulgaristan	3,3	-8,4	2,9	5,7	6,4	6,4	6,2	-5,5	0,4	1,8	0,8
Çek Cumhuriyeti	2,7	-11,6	6,2	4,2	6,8	5,7	3,1	-4,5	2,5	1,9	-1,3
Hırvatistan	2,8	Nil	5,9	3,8	4,3	5,1	2,1	-6,9	-1,4	0,0	-2,0
Macaristan	2,5	-11,9	1,5	4,2	4,0	0,1	0,9	-6,8	1,3	1,6	-1,7
Polonya	4,4	-7,0	7,0	4,3	3,6	6,8	5,1	1,6	4,1	4,5	1,8
Romanya	2,8	-12,9	7,2	2,1	4,2	6,0	7,9	-6,6	-0,9	2,3	0,4
Slovakya	3,7	-14,6	5,8	1,4	6,7	10,5	5,8	-4,9	4,4	3,2	2,0
Slovenya	3,2	-8,9	3,6	4,3	4,0	6,9	3,6	-8,0	1,3	0,7	-2,5
Euro Bölgesi		2,5	2,4	3,7	1,7	3,0	0,4	-4,4	2,0	1,5	-0,6
Avrupa Birliği		1,1	2,7	3,8	2,1	3,2	0,3	-4,3	2,1	1,6	-0,3
İngiltere	2,4	-1,8	3,2	4,2	2,8	3,6	-1,0	-4,0	1,8	1,0	0,3
ABD	1,7	-0,3	2,5	4,2	3,1	1,9	-0,4	-3,1	2,4	1,8	2,2
Rusya Fed.	2,3	-5,0	-4,1	10,0	6,4	8,5	5,2	-7,8	4,5	4,3	3,4
Japonya	0,7	3,3	1,9	2,3	1,3	2,2	-1,0	-5,5	4,7	-0,6	1,9
Sahra Altı Afrika	2	0,9	3,7	3,7	5,8	6,9	5,0	2,0	5,0	4,5	4,2
Latin Amerika	1,7	3,6	0,9	4,5	4,3	5,2	3,6	-2,1	5,4	3,9	3,0
MENA	0,8	6,8	3,1	5,1	5,7	5,8	5,8	2,0	4,8	5,4	4,2
Doğu Asya Pasifik	7,5	4,3	4,4	4,4	4,4	6,1	3,0	0,4	6,9	3,9	4,3

(*): Kişi Başına GSYİH Ortalama Yıllık Büyüme Oranı (%)

Kaynak: Birleşmiş Milletler, Dünya Bankası

yılları arasında komünist rejimin sona ermesiyle birlikte bölge ülkeleri ciddi bir ekonomik durgunluk yaşamıştır. Tek merkezden yönetilen kemikleşmiş sosyalist ekonomi sisteminde, mevcut iş gücü ve sermaye sanayileşmeye doğru başarılı bir şekilde yönlendirilmiş olsa da, tüketici ihtiyaçları, verimlilik ve kalite gibi modern ekonomi ihtiyaçlarından oldukça uzak kalınmış olup, aynı zamanda kaynakların da aşırı ve ölçsüz kullanımını söz konusu olmuştur. Ayrıca devlet mülkiyetinin ağırlıklı olduğu komünist dönemde küçük işletme sayısının çok az (%20'lerin altında) ve mev-

cut iş gücünün yaşlı ve eğitimsiz olduğu, dış ticaretin devlet tarafından yönetildiği ve ağırlıklı olarak eski Sovyetler Birliği ile yapıldığı bilinmektedir. Temelde bu sebeplerden ötürü hukukun egemenliğine, özel mülkiyete ve rekabete dayanan serbest piyasa ekonomisine geçildiğinde, buna henüz hazır olmayan bölge ekonomilerinin yavaşlaması da kaçınılmaz olmuştur.

Nitekim Tablo 1'e bakıldığında CEE bölgesinde yer alan ekonomilerin, 1991 yılında diğer bölge ve ülkelere kıyasla ciddi oranlarda yavaşladığını görmek şaşırtıcı değildir. Ayrıca, piyasa fiyatlarının serbest

bırakılmasının etkisiyle bölge ülkelerinde hiper enflasyonun ortaya çıktığı da görülmektedir. IMF verilerine göre enflasyon oranının, Bulgaristan'da 1990 yılında %23,4 iken, 1991 yılında %333,5'a; Polonya'da 1987 yılında %25 iken, 1990 yılında %585,8'e; Romanya'da 1989 yılında %0,9 iken, 1990 yılında %128'e; Hırvatistan'da ise 1993 yılında %1.517'ye çıkması, durumun vahametini gözler önüne sermektedir. Ayrıca yine aynı dönemde büyük oranda işsizlik sorununun başladığı bilinmektedir. IMF verilerine göre; Bulgaristan, Macaristan ve Romanya'da 1989 yı-

linda sırasıyla %0,05, %0,5 ve %3,4 olan işsizlik oranı, 1995 yılına gelindiğinde %10'lara fırlamış, aynı yıl Hırvatistan, Polonya ve Slovakya'da ise %14'lere ulaşmıştır.

Serbest ekonomiye geçiş ve değişim sürecine sancılı başlayan CEE ülkeleri, kamuya bağlı endüstrilerin özelleştirilmesi, sendika reformlarının gerçekleştirilmesi, özel mülkiyet haklarının yaratılması, piyasa fiyatlarının ve ticaretin serbest bırakılması, yüksek bütçe açıklarının kapatılması ve finansal piyasaların yaratılması gibi atılması gereken adımları farklı zamanlarda, ancak nispeten başarılı bir şekilde uygulayarak, 2008 yılında yaşanan global finansal krize kadar dünya ortalamasının üzerinde güçlü bir büyüme ve ekonomik ilerleme kaydetmiştir. McKinsey&Company firması tarafından yayımlanan bir rapora göre, 2000-2008 yılları arasında bölgede yıllık GSYİH reel artış oranı %4,6 olarak kaydedilmiş olup, aynı artış Latin Amerika'da %2,7; Afrika'da %2,6; Orta Doğu'da ise sadece %1,6 olarak gerçekleşmiştir.

Yapısal reformları gerçekleştirerek –bu süreç Polonya, Macaristan, Çek Cumhuriyeti, Slovenya ve Slovakya gibi ülkelerde çok hızlı gerçekleştirilmiştir– ekonomilerinde var olan gücü ortaya çıkarmayı başaran CEE ülkelerine sermaye akışı başlamış olup, Batı Avrupa bankaları rekabetçi bir şekilde bölgeye gi-

rerek finans sektörünün konsolidesi için ihtiyaç duyulan sermaye ve deneyimi getirmişlerdir. McKinsey&Company tarafından yayımlanan aynı rapora göre 2004-2008 yılları arasında bölgeye akan doğrudan yabancı yatırım tutarı 220 milyar ABD Doları olup, bunun beşte biri finans sektörüne gitmiştir. 2013 yılı sonu itibarıyla bölgedeki ilk 10 bankanın varlıklarının %85'i yabancı menfaatlerin elinde tutulmaktadır. Yabancı sermaye artışı, ülke sanayilerinde verimliliğin iyileşmesine ve kişi başına millî gelirin yükselmesine katkıda bulunmuştur. Bölge ekonomilerinin büyümesi devam ederken 1999 yılında NATO'ya ve 2004 yılından sonra da Avrupa Birliği'ne üyelikleri başlamıştır. Avrupa Birliği'nin, normalde üye adaylarını gerekli tüm şartları sağlamadan birliğine kabul etmezken CEE ülkelerini gerekli şartları sağlamaları ön koşulu ile hemen kabul etmesi dikkat çekicidir. Tablo 1'deki verilere bakıldığında, 2005 yılında Avrupa Birliği'nin büyüme oranının %2,1'e; Euro Bölgesi'nin ise %1,7'ye gerilemesi, buna karşın aynı yıl itibarıyla CEE ülkelerinin hızla büyümeleri ilginç bir durum olarak ortaya çıkmaktadır.

2008 yılında ortaya çıkan finansal kriz tüm dünyaya yayılarak Avrupa Birliği'ni de etkilemiştir. Ancak gerek yabancı yatırım ve sermaye bakımından, gerekse dış ticaret

ilişkilerinde Avrupa Birliği'ne fazlasıyla bağımlı olan CEE ülkelerini diğer bölgelere nazaran daha derinden etkilemiştir. Tablo 1'deki 2009 yılı verileri durumun ciddiyetini gözler önüne sermektedir.

Krizin etkisiyle, %80'i Batı Avrupa'dan gelen direkt yabancı yatırımlar durmuş olup, bölge ihracatını karşılayan Batı Avrupa talepleri de ciddi oranda azalmıştır. Ekonomik yavaşlamanın bir diğer sebebi de bölgedeki yüksek GSYİH artışlarının ağırlıklı olarak kredilere dayanan yüksek tüketime bağlı gerçekleşmesidir. McKinsey&Company tarafından yayımlanan aynı rapora göre 2005-2008 yılları arasında millî gelirin %80'i tüketimden kaynaklanmakta olup, bu oran 2008 yılında Çin'de %50, Hindistan'da ise %68'dir. Krizin etkisiyle bölgedeki işsizlik oranının da ciddi derecede arttığı görülmektedir. Ancak tüm bu olumsuzluklara rağmen bölge ekonomilerinde bankacılık sistemlerinin çökmemesi, para birimlerinin fazla değer kaybetmemesi ve düşük enflasyon oranlarının korunması olumlu gelişmelerdir. Bunun temel sebeplerinden biri olarak, finansal istikrarı sağlamak amacıyla ulusal otoritelerin, uluslararası organizasyonların ve bölgedeki büyük banka gruplarının beraber çalışarak etkili politikalar uygulamaları gösterilmektedir. Nitekim Tablo 1'e bakıldığında, CEE ülkelerinde 1990-2011 yılları ara-

Tablo 2: CEE Bölgesi'nde Direkt Yazılan Brüt Prim (Milyon EURO)

	2013		2012		2011		2010		2009		2008	
Toplam Sigorta Primi	32.984,8		34.440,8		31.763,7		33.141,9		31.387,9		33.972,3	
Hayat Toplam	14.756,4	%45	16.216,0	%47	14.443,5	%45	15.404,5	%46	14.061,9	%45	16.321,9	%48
Unit-Linked	6.328,1	%43	6.349,0	%39	5.743,2	%40	5.481,5	%36	4.341,8	%31	4.426,1	%27
Diğer	8.428,3	%57	9.867,0	%61	8.700,3	%60	9.923,0	%64	9.720,1	%69	11.895,8	%73
Hayat-Dışı Toplam	18.228,0	%55	18.224,7	%53	17.320,3	%55	17.737,4	%54	17.326,6	%55	17.650,4	%52
Kara Araçları	3.573,8	%20	3.761,6	%21	3.767,3	%22	4.057,1	%23	4.277,9	%25	4.752,5	%27
Kara Araçları Sorumluluk	5.554,3	%30	5.604,2	%31	5.427,1	%31	5.677,8	%32	5.544,2	%32	5.489,4	%31
Yangın	4.141,4	%23	4.055,7	%22	3.827,0	%22	3.733,1	%21	3.554,6	%21	3.457,2	%20
Diğer	4.958,5	%27	4.803,2	%26	4.298,9	%25	4.269,4	%24	3.949,9	%23	3.951,3	%22
Bölgedeki Büyük Sigorta Grupları												
VIG (Avusturya)	4.674,2	%14,2	5.131,9	%14,9	4.500,6	%14,2	4.198,6	%12,7	3.865,2	%12,3	3.841,3	%11,3
ALLIANZ (Almanya)	1.101,0	%3,3	2.068,0	%6,0	2.313,0	%7,3	2.373,0	%7,2	2.487,0	%7,9	3.109,0	%9,2
GENERALI (İtalya)	2.731,1	%8,3	3.043,6	%8,8	3.022,9	%9,5	3.344,8	%10,1	3.319,8	%10,6	3.056,4	%9,0
GROUPAMA (Fransa)	472,6	%1,4	478,8	%1,4	464,8	%1,5	520,2	%1,6	346,6	%1,1	372,6	%1,1
UNIQA (Avusturya)	652,2	%2,0	645,2	%1,9	668,1	%2,1	768,3	%2,3	710,4	%2,3	817,2	%2,4
Toplam Sigorta Payları		%29,2		%33,0		%34,5		%34		%34,2		%33,0
İlk 8 Ülke												
Polonya	13.952,2	%42	15.322,8	%44	12.939,4	%41	13.672,7	%41	12.497,5	%40	14.210,5	%42
Çek Cumhuriyeti	5.707,3	%17	6.110,2	%18	6.011,3	%19	6.224,9	%19	5.447,6	%17	5.192,7	%15
Macaristan	2.698,5	%8	2.611,0	%8	2.619,6	%8	3.023,4	%9	3.049,0	%10	3.365,1	%10
Slovakya	2.082,3	%6	2.036,4	%6	2.040,2	%6	2.014,8	%6	1.985,4	%6	2.100,1	%6
Slovenya	1.977,5	%6	2.054,0	%6	2.091,5	%7	2.094,8	%6	2.072,9	%7	2.027,7	%6
Romanya	1.876,3	%6	1.853,0	%5	1.845,8	%6	1.972,8	%6	2.093,3	%7	2.426,6	%7
Hırvatistan	1.188,4	%4	1.197,8	%3	1.214,3	%4	1.251,9	%4	1.288,1	%4	1.321,7	%4
Bulgaristan	883,9	%3	820,2	%2	825,1	%3	830,1	%3	859,7	%3	925,9	%3
Toplam Sigorta Payları		%92,1		%92,9		%93,1		%93,8		%93,3		%92,9
<i>Kaynak: Xprim Sigorta Raporu 2013 ve 2014</i>												

sında kişi başına millî gelirin ortalama yıllık büyüme oranlarının 2008 global krizine rağmen dünya ortalamasının ve birçok bölgenin üzerinde olması ciddi bir başarıdır.

2013 yılı sonu itibarıyla 120 milyonun üzerinde kişinin yaşadığı, toplam millî gelirin 1,3 trilyon ABD Doları (Orta Doğu: 2,5 trilyon ABD Doları;

Latin Amerika: 4,5 trilyon ABD Doları; Avrupa Birliği: 16,3 trilyon ABD Doları) ve kişi başına millî gelirin 19.000 ABD Doları olduğu (Orta Doğu: 16.000 ABD Doları, Latin Amerika: 11.000 ABD Doları, Avrupa Birliği: 34.000 ABD Doları) CEE bölgesinde, halen krizin etkilerinden kurtulmaya çalışan ekonomilerin gelişim-

lerinin ne yönde olacağı kestirilememekte olup, durumları uluslararası finans kuruluşları tarafından yakından takip edilmektedir.

3. CEE Sigorta Sektörü

2008 yılında finansal krizin ilk dalgaları vurmadan hemen önceki CEE bölgesinin duru-

muna baktığımızda, Avrupa Birliği'nde sigortanın gelişimini arttıracak bir bölge karşımıza çıkmaktadır. Xprimm dergisi tarafından yayımlanan Sigorta Raporu'na göre; bu dönemde ortalama sigorta yaygınlık oranının Avrupa Birliği'nin gelişmiş piyasalarında %7,7 iken, buna karşın CEE bölgesinde sadece %3,4 olması ve bölgenin bu genç sigorta sektörlerinin iki haneli büyüme oranları, Avrupa sigorta şirketleri için iş alanlarını geliştirmek açısından cazip bir durum olmaktadır. 2008 yılında Avrupa Birliği prim üretiminin sadece %3,2'sini oluşturan CEE bölgesinin sahip olduğu potansiyelin özellikle orta ve uzun vadede yüksek olduğu düşünülmekte ve bölge ekonomileri geliştikçe halkın yaşam standardının artmasına bağlı olarak sigorta satın alma gücünün de yükselmesi beklenmekteydi. Bu sebeple kriz öncesinde birçok büyük Avrupa şirketinin bölgeye girdiği ve kâr gözetmeksizin müşteri tabanlarını arttırarak pazar paylarını geliştirmeye çalıştıkları izlenmiştir. Tablo 2'den de görüleceği üzere, bölgedeki büyük sigorta gruplarından 5'inin 2008 yılında toplam bölge prim üretiminin %33'üne sahip olduğu ve bu oranın 2013 yılına gelindiğinde pek fazla değişmediği görülmektedir.

Ayrıca bu büyük Avrupa şirketlerinin, bölge sektörlerine girdikleri dönemde, araç satışlarında gerçekleşen ciddi ar-

tışı fırsat bilerek özellikle Oto Sigortaları'nın satışını arttırmaya ağırlık verdikleri ve bu branştan gelen teknik zararı en kısa sürede kapatmayı planladıkları da bilinmektedir. Tablo 2'ye bakıldığında, Oto branşının Hayat dışı branş içindeki payı 2008 yılında %58 gibi yüksek bir oran iken, 2013 yılında bu oran %50'ye gerilemiştir.

2008 yılının sonuna gelindiğinde riskli gayrimenkul yatırımlarından kaynaklanan büyük krizin etkileri sigorta sektöründe de hissedilmeye başlamıştır. Global arenada birçok ülkenin sigorta sektöründe, şirketlerin varlıklarının değer kaybetmesi ile birlikte likidite marjlarının düştüğü görülmüştür. Ancak krizden en çok, başta Yönetici Sorumluluk (Directors&Officers Liability) sigortası ve Hata ve İhmal Karşısı Sigorta (Errors&Omissions) olmak üzere Sorumluluk sigortası satan şirketlerin etkilendiği bilinmektedir. Söz konusu sigorta türlerinin CEE bölgesindeki sigorta şirketlerinin portföylerinde oldukça düşük bir paya sahip olması sebebiyle, krizin prim üretimine etkileri bölgede kendini hemen hissettirmemiştir. Sadece Macaristan ve Estonya'da bazı Hayat sigortası ürünlerinin etkilendiği, özellikle Endeksli Hayat poliçelerinde (Unit-Linked) primlerin %10 civarında düştüğü gözlemlenmiştir.

2009 yılında, Tablo 2'den de takip edilebileceği üzere,

global krizin olumsuz etkisi sigorta prim rakamlarında kendini net bir şekilde göstermiş, prim üretimi 2008 yılına göre %7,6 oranında azalmıştır. 2009 yılında Slovakya, Arnavutluk ve Bosna Hersek dışındaki tüm CEE ülkelerinin sigorta prim üretimleri iki haneli rakamlarla ifade edilen düşüş oranları yaşamıştır. Krizin etkilerini en çok hisseden piyasalar %20'nin üzerinde prim düşüşü gösteren Letonya ve Litvanya olup, bu iki ülkeyi %13 prim düşüşü ile Romanya ve %10 prim düşüşü ile Macaristan takip etmiştir. Aynı yıl bölgedeki sigorta hasar tutarları da %19'un üzerinde artmıştır. Yılı pozitif sonuç ile kapatan piyasalar, oldukça küçük olan eski Yugoslavya ülkelerinin yanı sıra Slovenya ve Çek Cumhuriyeti sigorta piyasaları olmuştur.

2010 yılında krizin sigorta sektörüne etkilerinin azalmaya başladığının ilk sinyalleri görülmeye başlamıştır. Ancak ağırlıklı olarak Oto branşına dayanan Romanya, Hırvatistan ve Bulgaristan sigorta piyasalarında düzelmenin diğer bölge ülkelerinden daha geç başladığını belirtmekte fayda vardır. Prim üretimi açısından en yüksek performansı, yatırımların artmasının etkisiyle %14,27 oranında artış kaydeden Çek Cumhuriyeti ve %9,4 oranında artış yakalayan Polonya sigorta piyasaları göstermiştir.

2011 yılı belki de ülkeler arasında en farklı prim üretimi

değişimlerinin yaşandığı bir yıl olarak karşımıza çıkmaktadır. Bölge ekonomilerinin iyi bir başlangıç yaptığı ve olumlu gelişmelerin yaşanacağını hissettiren 2011 yılı, belirgin bir ekonomik yavaşlama ile kapanmıştır. Bazı ülkelerde GSYİH göstergelerini 2008 yılı öncesi rakamlara yakın seviyelere taşıyabilecek ekonomik bir gelişme gözüktü de, yüksek işsizlik oranları ve hane halkının düşük satın alma gücü bölgenin genel performansını olumsuz etkilemiştir. CEE bölgesindeki prim üretimi sonuçları 2011 yılında ülke bazında farklılıklar göstermiştir. Örneğin prim üretimi Letonya'da %19 oranında artış gösterirken, Macaristan'da %13 oranında düşmüştür. Bu farklılığın belki de en muhtemel sebebi, ülkeler tarafından uygulanan ekonomik gelişim modellerinin sigorta piyasasını olumlu etkileyecek olan bireysel gelirleri artırma potansiyelinin her ülkede farklı olmasıdır.

CEE sigorta piyasalarında 2011 yılında gözlemlenen farklı prim gelişimleri, 2012 yılında da devam etmiştir. Bunun yanı sıra 2012 yılında CEE ülkeleri, Euro bölgesinde finansal dengelerin bozulması ile ortaya çıkan yeni bir kriz dalgası ile yüzleşmek zorunda kalmışlardır. Özellikle Slovenya ve Sırbistan ekonomilerinin ciddi olarak etkilendiği bu durum sebebiyle bölgenin ekonomik gelişimi yavaşlamış-

tır. Ancak Tablo 2'ye bakıldığında toplam sigorta prim üretiminin %8,4 oranında arttığı görülmektedir. Bunun sebebi, Polonya sigorta piyasasında ulaşılan %18'in üzerindeki prim artışıdır. Hesaplardan Polonya çıkarıldığı takdirde, bölge prim üretimi artışının %2'nin altında kaldığı bulunacaktır. Ayrıca yine aynı tablodan görüleceği üzere, 8 büyük sigorta piyasasının 5'inde prim düşüşü yaşanmıştır. Şunu da belirtmek gerekir ki, Polonya, Çek Cumhuriyeti ve Macaristan prim üretimi değişiminde, bu ülkelerin para birimlerinin Euro karşısında değer kazanması da etkili olmuştur.

CEE Bölgesi'nde, Avrupa Birliği'nde yeni bir ekonomik kriz yaşanmadığı sürece, yavaş da olsa ekonomik gelişimin özellikle Polonya, Çek Cumhuriyeti ve Slovakya'da devam etmesi beklenirken, sigorta sektörünün 2013 yılı verileri hiç de iç açıcı gözükmemektedir. Tablo 2'ye bakıldığında, toplam sigorta priminin %4,23 oranında düştüğü, ancak bazı ülkelerin sigorta piyasalarında prim artışı yaşandığı görülmektedir. Bunun yanı sıra, toplam 3 ülkenin sigorta prim üretimi 2012 yılında artış gösterirken 2013 yılında düşüş yaşamıştır: Arnavutluk (2012 +%6,9; 2013 -%5,04), Çek Cumhuriyeti (2012 +%1,6; 2013 -%6) ve Polonya (2012 +%18,4; 2013 -%8,94). Ayrıca, Xprimm tarafından yayımlanan diğer sigorta göstergelerine bakıldığında, 2012 yılında 277,6 Euro olan kişi başına prim tutarı 2013 yılında 266,3 Euro'ya, sigorta yaygınlık oranı da aynı dönemde %3,15'den %2,98'e gerilemiştir.

2013 yılında CEE bölgesinin toplam sigorta prim üretiminin branş bazındaki gelişimine bakıldığında, Hayat dışı prim üretiminin nispeten istikrarlı olduğu görülmektedir. Çek Cumhuriyeti Hayat dışı prim üretiminin 2013 yılında 2012 yılına göre 146 milyon Euro tutarında azalış kaydetmesi, toplam Hayat dışı bölge prim üretimini geri çekse de, Estonya, Bulgaristan ve Romanya piyasalarında kaydedilen önemli artış rakamları toplam prim sonucunu toparlamayı başarmıştır. Hayat dışı branşlar içinde Oto branşının halen kötü sonuçlar verdiğini söylemek pek şaşırtıcı olmayacaktır. Bunun temel sebebi, Baltık ülkeleri dışındaki tüm CEE bölgesinde araç satışlarının halen düşük olması ve bunun yanı sıra yaşanan araç filolarının varlığı sebebiyle sigortalanan araç sayısının sınırlı olmasıdır. Kara Araçları Mali Sorumluluk sigortası çoğu ülkede mecburi iken fiyat tarifeleri serbest bırakılmış olup, uygulanan fiyatlar halen teknik fiyat seviyelerinin oldukça altında kalmaktadır.

Xprimm tarafından yapılan ve Tablo 3'de yer alan ilginç çalışma, bu noktada inceleme değer görülmüştür. Söz konusu tabloda toplam 7 CEE

Tablo 3

	A	B	B/A	C	Petrol Fiyatları	
	Euro	Euro/Yıl			Benzin	Dizel
Almanya	3.391	695	%20		1,56	1,39
Slovenya	1.618	424	%26	%17	1,44	1,37
Hırvatistan	1.055	522	%49	%46	1,33	1,27
Çek Cumhuriyeti	993	222	%22	%25	1,29	1,31
Polonya	938	137	%15	%32	1,28	1,29
Macaristan	760	96	%13	%21	1,33	1,42
Romanya	506	115	%23	%37	1,26	1,32
Bulgaristan	396	98	%25	%41	1,31	1,34
Rusya	682	174	%25		0,84	0,85

A: Aylık Ortalama Brüt Maaş

B: En Ucuz Kara Araçları Mali Sorumluluk Yıllık Poliçe Tutarı

C: Kara Araçları Mali Sorumluluk Primi/Hayat Dışı Toplam Prim Üretimi

ülkesinde 2013 yılında Kara Araçları Mali Sorumluluk sigortası için ödenen en düşük prim tutarının, aynı ülkenin aylık ortalama brüt maaş tutarına oranı Almanya ve Rusya ile karşılaştırmalı olarak gösterilmektedir. Bunun yanı sıra söz konusu 7 ülkenin Kara Araçları Mali Sorumluluk sigortası prim üretiminin toplam Hayat dışı prim üretimi içindeki payı ile bu ülkelerdeki petrol fiyatları da (litre başına Euro bazında) görülmektedir. Bu tablodan da anlaşılacağı üzere, her ne kadar, yukarıda bahsedildiği üzere fiyatlar teknik olarak olması gerekenin altında kalsa da, Romanya'daki sürücü de tıpkı Almanya'daki sürücü gibi Zorunlu Trafik poliçesi için ödediği primin bir hayli yüksek olduğunu düşünmektedir.

Hayat branşına bakıldığında ise, 2013 yılı prim üretiminde

2012 yılına göre %9 oranında bir düşüş yaşandığı gözükmektedir. 2013 yılı toplam bölge prim üretiminin azalması, büyük ölçüde Polonya ve Çek Cumhuriyeti'nin Hayat branşındaki prim düşüşlerinden kaynaklanmaktadır. Bu iki ülkedeki sonuçlar hesaplardan çıkarılır ise, bölgedeki toplam Hayat priminin 2013 yılında, 2012'ye göre %3,5 oranında arttığı görülecektir. Polonya'da 2014 yılında yapılması beklenen ve kısa dönemli Hayat sigorta branşını etkileyecek olan yasal düzenlemeler ile ilgili belirsizlik devam etmekte olup, bu durumun Polonya Hayat sigortası prim üretiminin gelişimini olumsuz etkilemesi beklenmektedir.

Bölge ekonomilerinde beklenen olumlu gelişmeler gerçekleştiği ve buna bağlı olarak kişi başı millî gelir artışları söz konusu olduğu takdirde,

CEE sigorta piyasası prim üretiminin ancak 2015'den sonra istikrarlı bir şekilde artmaya devam etmesi beklenmektedir.

4. Reasürans Piyasası

CEE reasürans piyasasında, sigorta sektörüne paralel olarak, büyük Batı Avrupa reasürörlerinin ağırlıklı olarak kapasite sağladıkları ve çoğu piyasanın bu şirketlerin elinde olduğu bilinmektedir. Ayrıca bölgede faaliyet gösteren Batı Avrupalı büyük sigorta gruplarının neredeyse tamamı portföylerini global reasürans programları dahilinde korumayı tercih etmektedir. Bu durum, Avrupa dışındaki reasürörlerin bölgeye girmelerini ve buradan iş kabul etmelerini zorlaştırmaktadır. Oto branşının halen ağırlıkta olduğu CEE sigorta piyasasında si-

gorta şirketlerinin portföylerini bölüşmesiz treteler ile korudukları görülmektedir. Trete kapasiteleri yüksek olduğu için ihtiyari reasürans ihtiyacı diğer birçok bölgeye kıyasla oldukça düşüktür. Ayrıca bölgede finansal nitelikte reasürans anlaşmalarının da yaygınlaşmaya başladığı gözlemlenmektedir.

CEE sigorta piyasasında ilerleyen yıllarda büyüme beklenmesine rağmen, son zamanlarda artan Oto ve Mühendislik hasarları ile katastrofik olaylar, bölgede faaliyet gösteren sigorta şirketleri ile kapasite sunan reasürörlere bölgenin hasarlar açısından ne kadar belirsiz olduğunu göstermiştir. Ciddi Oto hasarları, özellikle Romanya ve Bulgaristan'da meydana gelmiş olup, Romanya'da Kara Araçları Mali Sorumluluk hasar dosyalarında manevi tazminat taleplerinin, Avrupa Birliği standartlarında, ancak piyasa koşullarının oldukça üstünde tutarlar ile davaya taşınmaları ilgi çekicidir. Bu konuda sigorta şirketleri ile ilgili otorite arasında görüşmeler devam etmektedir.

Aon Benfield tarafından yayımlanan bir rapora göre Ocak 2014 yenileme döneminde bölgedeki Risk XL tretelerinde, büyük hasar vuran anlaşmalarda görülen ufak fiyat artışları dışında genelde fiyat düşüşleri yaşanmıştır. Kara Araçları Mali Sorumluluk anlaşmalarında ise, kötü bir yıl geçiren Romanya ve Bulgaris-

tan'da şirketler saklama paylarını arttırmalarına rağmen bu tretelerde fiyatların yükseldiği görülmüş olup, bunun dışında bölge genelinde fiyatlar düşmüştür.

CEE bölgesine katastrofik riskler açısından bakıldığında, en büyük riskin sel olayları olduğu, ancak Romanya ve Bulgaristan gibi ülkelerde deprem riskinin de bulunduğu görülmektedir. Swiss Re tarafından yayımlanan Sigma 2014/1 raporuna göre bölgede 2013 yılının Haziran ayında meydana gelen ve yoğun olarak Almanya, Çek Cumhuriyeti ve Avusturya'yı etkileyen sel felaketinin sebep olduğu ekonomik kayıp 16 milyar ABD Doları olarak kaydedilmiştir. Söz konusu felaketin yarattığı sigortalı hasar tutarı ise 4 milyar ABD Dolarının üzerinde olup, bu rakam 2013 yılında dünyadaki toplam sigortalı hasar tutarının %10'unu oluşturmaktadır. Aon Benfield tarafından Ocak 2014 yılında yayımlanan bir rapora göre, söz konusu felaket sebebiyle Çek Cumhuriyeti'nde kayıtlara geçen sigortalı hasar tutarı 420 milyon ABD Dolarıdır. Ancak Çek Cumhuriyeti'nde ve bu hasara maruz kalan Slovakya ve Macaristan'da son zamanlarda sellere karşı arttırılan güvenlik önlemleri sebebiyle bölgede meydana gelen maddi hasar tutarı, geçmiş senelere nazaran oldukça düşük gerçekleşmiştir.

Aon Benfield tarafından yayımlanan aynı rapora göre,

2013 yılı Haziran ayında meydana gelen sel hasarına ve bu hasardan etkilenen reasürans anlaşmalarının varlığına rağmen CEE bölgesinde katastrofik anlaşma fiyatları, hasar vuran tretelerde sabit kalmış olup, etkilenmeyen anlaşmalarda %10'lara varan oranlarda düşmüştür. Ayrıca Ocak 2014 yenileme döneminde bölgede katastrofik kapasite satın alımında yaklaşık 936 milyon ABD Doları tutarında azalış olduğu görülmüş olup, bu rakam bölgedeki toplam katastrofik teminat tutarının %11'ine denk gelmektedir. Söz konusu azalışın sebeplerinden biri, grup reasürans şirketlerinin reasürans programlarının merkezileştirilmesidir. Diğer bir sebebi ise, Romanya'da 2010 yılında oluşturulan Doğal Afet Sigorta Havuzu (PAID) ile ilgilidir. Söz konusu havuz ile tüm sigorta şirketlerine mecburi olan doğal afet sigorta poliçelerini satma yetkisi verilmiş iken, Temmuz 2013'de yürürlüğe giren yasal bir düzenleme ile bu poliçeleri satma yükümlülüğü sadece PAID'e devredilmiştir. Bu sebeple sigorta şirketleri katastrofik anlaşmalarındaki limitleri düşürmüşlerdir.

Reasürans şirketlerinin portföylerini çeşitlendirerek farklı iş alanlarında büyümeye çalıştıkları ve fiyat rekabetinin ağırlıklı olduğu CEE bölgesinde, bölge ekonomilerinin gelişimine bağlı olarak gelişmeler devam etmektedir.

Kaynaklar:

- *Viyana Demografi Enstitüsü tarafından hazırlanmış Birleşmiş Milletler Yayını, "Major Trends Affecting Families in Central and Eastern Europe", (<http://www.un.org/en/>)*
- *IMF, "World Economic Outlook Database April 2014" (www.imf.org)*
- *IMF, "Faster, Stronger Growth in Central, Eastern Europe", Ekim 2013 (www.imf.org)*
- *IMF, "Transition Economies: An IMF Perspective on Progress and Prospects", Kasım 2000 (www.imf.com)*
- *Birleşmiş Milletler Ekonomi İstatistikleri (<http://unstats.un.org/>)*
- *Dünya Bankası Ekonomi İstatistikleri (<http://data.worldbank.org/>)*
- *McKinsey&Company, "A New Dawn: Reigniting Growth in Central and Eastern Europe", Aralık 2013 (www.mckinsey.com)*
- *European Bank, "Transition Report 2009", Kasım 2009 (www.ebrd.com)*
- *European Bank, "Transition Report 2013", Kasım 2013 (www.ebrd.com)*
- *Xprimm, "Insurance Report CEE, SEE, CIS", Mayıs 2014 (www.xprimm.com)*
- *Xprimm, "Insurance Report CEE, SEE, CIS", Mayıs 2013 (www.xprimm.com)*
- *Wikipedia (<http://en.wikipedia.org/>)*
- *Aon Benfield, "Reinsurance Market Outlook-Sector Analysis", Ocak 2014 (www.aon.com)*
- *Swiss Re, Sigma, "Natural Catastrophes and Man-made Disasters in 2013", Şubat 2014 (<http://media.swissre.com/>)*

N. Esra KULAN
Millî Reasürans T.A.Ş.

Yabancı Basından SEÇMELER

Avrupalı Sigorta Şirketleri Solvency II'yi Uygulamaya Koyma Yolunda

20 ülkede 170'ten fazla sigorta şirketi ile yapılan anket, şirketlerin yaklaşık %80'inin 2016 yılı başında Solvency II'yi uygulamaya geçirmeye hazır olacağını düşündüğünü ortaya koymaktadır.

Danışmanlık firması Ernst&Young'ın yayınladığı bir rapora göre, Avrupa sigorta sektörü, başlangıç tarihi 1 Ocak 2016 olarak revize edilen Solvency II'yi zamanında uygulamaya geçirmek için genel olarak hazır durumdadır.

Raporda, sigorta şirketlerinin Solvency II'ye hazırlık seviyelerinin ciddi farklılıklar gösterdiği, örneğin Hollanda, İngiltere ve Kuzey Avrupa sigorta şirketlerinin 2016'ya hazır olma konusunda kendilerinden emin oldukları, Fransa, Almanya, Yunanistan ve Doğu

Avrupa şirketlerinin ise pek emin olmadıkları belirtilmektedir.

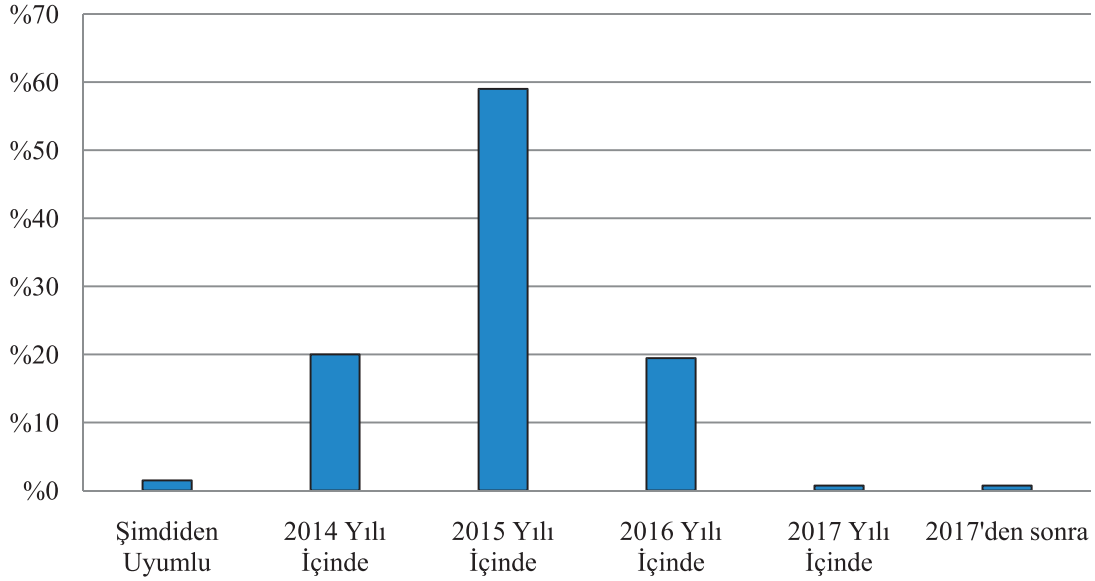
Raporun üzerinde durduğu en önemli konulardan bir tanesi "unutulmuş sütun" olarak bahsedilen Sütun III olup, temelde bilgilendirme ile ilgilidir ve dolayısıyla kamunun erişimine açık "Mali Yeterlilik ve Finansal Durum Raporları (SFCR)" ile şirkete özel (confidential) "Denetçi Raporları'nı (RTS)" içermektedir. Sütun III için hazırlık seviyesinin nispeten düşük olduğu ve şirketlerin, ilgili şartları zamanında yerine getirebilmeleri

için, 2014 yılında harekete geçmeleri gerektiği anlaşılmaktadır.

Birçok sigorta şirketinin yasa düzenleyicilerinden aldıkları destek seviyesinden tatmin olmadıkları görülmekte, bunun da kısmen yasa düzenleyicilerinin kaynak bulmakta yaşadıkları sıkıntıdan kaynaklandığı ifade edilmektedir.

2013 yılı sonunda yapılmış olan anket, 20 ülkeden 170'ten fazla sigorta şirketini kapsamaktadır. Ankete katılan sigorta şirketlerinin %80'ine yakın kısmının Solvency II şartlarına 2016 yılı Ocak ayından önce

Grafik 1: Solvency II'ye Hazırlık Seviyesi

Kaynak: Ernst&Young

uyum sağlayacaklarına inandıkları görülmüştür.

Omnibus II metninin Avrupa parlamentosundan geçirilmesinde yaşanan sıkıntılar nedeniyle, Solvency II'nin uygulamaya geçmesindeki uzun gecikmenin, uygulamaya geçmeye hazır şirket sayısını arttırmak gibi faydalı bir yan etkisinin de olduğu gözlemlenmiştir. Ankete katılanların %79'unun 2015 yılında veya daha sonra uyum sürecini tamamlamayı beklemedikleri görülmektedir. Fransa, Yuna-

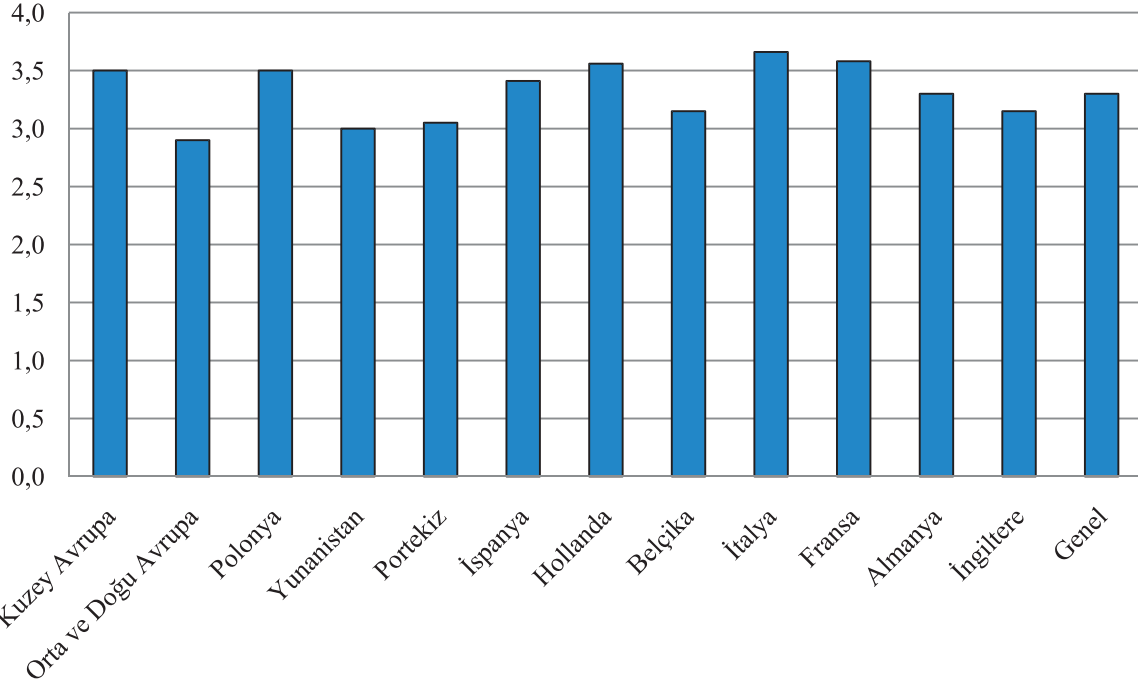
nistan ve İngiltere'nin de aralarında bulunduğu bazı ülkeler hazırlık seviyeleri konusunda karamsarlık içindedirler.

Avrupalı sigorta şirketlerinin çoğunluğu üç sütunda da yer alan zor şartların farkındadırlar. Şirketlerin büyük bir çoğunluğu Sütun I için hazırlık durumlarının en üst düzeyde olduğunu belirtmişlerdir. Sütun I, "Teknik Karşılıklar"ın ve "Ödeme Yeterliliği Sermaye Koşulu'nun (Solvency Capital Requirement-SCR)" iç modellere veya standart for-

müle göre hesaplanmasına yönelik nicel ve nitel düzenlemeleri belirlemektedir. Sütun I için hazırlık durumu iç modelleri kullanan şirketlerde, standart formülü kullanan şirketlere göre daha yüksek seviyededir. Yunanistan, Portekiz ve Orta ve Doğu Avrupa ülkeleri gibi hazırlık seviyesinin ortalamasının altında olduğu ülkelerde, en zayıf noktanın risk marjı hesaplamaları olduğu görülmektedir.

Diğer yandan, etkin risk yönetimine yönelik Sütun II ile

Grafik 2: Birinci Sütun Hazırlık Seviyesi

3: Gerekli Şartların Çoğu Yerine Getirilmiş
 4: Gerekli Şartların Tümü Yerine Getirilmiş
 5: Gerekli Şartlar Tamamlanmış ve Fazlası Yapılmış

Kaynak: Ernst&Young

İlgili çoğu alanda ilerleme kaydedilmiş olduğu, ayrıca katılımcıların belli alanlarda risk yönetimi aktivitelerinin artacağını tahmin ettikleri yapılan tespitler arasındadır. Katılımcıların yarısı ile üçte ikisi arasında kalan bir bölümü bu alanların her biri için yapılması gereken iş miktarının artmasını beklemektedir. Dörtte birlik bölümü ise, riskin ölçülmesi, stratejik girdiler, yöneti-

şim ve limit yapısının korunması üzerinde harcanacak zamanda ciddi bir artış beklemektedir.

Ancak Sütun III için yeterli hazırlık yapılmamış olması tedirginlik konusudur. Katılımcıların neredeyse tamamı Solvency II raporlama koşullarını hala tamamlayamadıklarını, dörtte üçten biraz fazla bir bölümü bu koşulları sadece kısmen yerine getirdiklerini

veya hiç karşılayamadıklarını söylemektedirler. Katılımcıların neredeyse yarısı Sütun III koşullarının tümünü veya büyük kısmını karşıladığını söyleyen Hollanda, şu an nispeten en ileri seviyededir.

Raporda şaşırtıcı bir olgu da not edilmiştir: Fransız ve İngiliz katılımcılar kendilerini geçen yıla oranla daha az hazır hissetmektedir, ancak bu durumun daha az hazır olmaktan

ziyade sigorta şirketlerinin ne kadar hazırlıklı olduklarını daha gerçekçi bir şekilde değerlendirmelerinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

Sütun III ile ilgili olarak kaydedilen ilerlemenin Sütun I ve II ile karşılaştırıldığında düşük olmasının nedenlerinden biri de şudur: Birçok sigorta şirketi, Omnibus II 2013 yılı sonunda Avrupa parlamentosundan geçinceye ve gerekli bilgilendirme seviyesi açıklık kazanıncaya dek, kendi raporlama çözümlerini belirlemek için ciddi bir çaba harcama konusunda tereddüt etmiştir. Bu durum birçok sigorta şirketini şu anda sektörde “yakala-

maca” oynuyor durumunda bırakmıştır. 2014 yılının kritik bir dönem olacağı uyarısında bulunulmuş ve güncel hazırlık durum ve seviyesine bakıldığında, birçok şirketin 2015 geçiş dönemi raporlamalarını büyük oranda manuel olarak yapması gerekeceği ifade edilmiştir.

Buna ek olarak, kısmen iç model kullanmayı planlayan sigorta şirketlerinin oranının bir önceki anketten bu yana %40 ila %49’a düşmüş olduğu görülmektedir. Tam bir iç model kullanmayı planlayan şirketlerin çoğu yoluna muhtemelen bu plan doğrultusunda devam edecektir. Daha önce

belirtildiği gibi, yaşanan gecikme, hazır olmaları bakımından sigorta şirketlerinin yararına olmuştur. İç model kullanıcılarının üçte ikisi, Solvency II’nin uygulamaya geçmesinden önce kendi modelleri için gerekli onayı alacaklarına inanmaktadırlar.

**Reactions
Nisan 2014**

Çeviren: Ekin ZARAKOL